

Predchádzanie školského zlyhávania

Záverečná súhrnná správa

EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

PREDCHÁDZANIE ŠKOLSKÉHO ZLYHÁVANIA

Závěrečná súhrnná správa

Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania (ďalej len „agentúra“) je nezávislou a samosprávnou organizáciou. Agentúru spolufinancujú ministerstvá školstva jej členských krajín a Európska komisia prostredníctvom operačného grantu v rámci vzdelávacieho programu Európskej únie (EÚ) Erasmus+ (2014 – 2020).

Spolufinancované z programu Európskej únie Erasmus+

Podpora výroby tejto publikácie Európskou komisiou neznamena jej súhlas s jej obsahom, ktorý odzrkadľuje len názory jej autorov, a Komisia nie je zodpovedná za akékoľvek použitie informácií uvedených v tomto dokumente.

Názory vyjadrené akoukoľvek osobou v tomto dokumente nemusia nutne predstavovať oficiálne názory agentúry, jej členských krajín alebo Komisie.

Redaktorka: Anthoula Kefallinou

Úryvky z tohto dokumentu je dovolené použiť len s uvedením jasného odkazu na ich zdroj. Odkaz na túto správu sa musí uvádzať takto: Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania, 2020. *Predchádzanie školského zlyhávania: Záverečná súhrnná správa.* (A. Kefallinou, red.). Odense, Dánsko

V záujme lepšej prístupnosti je táto správa k dispozícii v 25 jazykoch a v prístupnom elektronickom formáte na webových stránkach agentúry: www.european-agency.org

Toto je preklad pôvodného textu v anglickom jazyku. V prípade pochybností o presnosti informácií v preklade si prečítajte pôvodný text v anglickom jazyku.

ISBN: 978-87-7110-901-6 (elektronická verzia)

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2020

Sekretariát
Østre Stationsvej 33
DK-5000 Odense C Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kancelária v Bruseli
Rue Montoyer, 21
BE-1000 Brussels Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

OBSAH

ÚVOD	6
KONCEPČNÝ RÁMEC PROJEKTU	6
Vymedzenie pojmu školské zlyhanie	6
Systematický prístup k predchádzaniu školského zlyhávania	7
ZISTENIA Z ODBORNEJ LITERATÚRY	10
ZISTENIA Z LITERATÚRY O POLITIKÁCH	13
HLAVNÉ OPATRENIA POLITÍK NA PREDCHÁDZANIE ŠKOLSKÉHO ZLYHÁVANIA	15
VÝSTUPNÉ ÚDAJE PROJEKTU	17
ODKAZY	18

ÚVOD

Budovanie školských kapacít a boj proti školskému zlyhávaniu sú z hľadiska inkluzívnych vzdelávacích systémov kľúčovými oblasťami. V uplynulých rokoch sa otázka predchádzania školského zlyhávania stala v členských krajinách Európskej agentúry pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania (ďalej len „agentúra“) jednou z priorít. V prieskume z roku 2015 v jednotlivých krajinách členovia predsedníctva agentúry požadovali projekt zameraný na školské zlyhávanie a inklúziu. V reakcii na túto požiadavku agentúra vytvorila tematický projekt s názvom **Predchádzanie školského zlyhávania: Preskúmanie potenciálu inkluzívnych vzdelávacích politík vo vzťahu k systému a jednotlivcom** (PSF). Tento projekt vychádza z predchádzajúcej práce agentúry na témach, ktoré sa týkajú školského zlyhávania.

Projekt PSF poskytuje komplexný prehľad dostupnej literatúry o politikách a výskume v súvislosti s predchádzaním školského zlyhávania. Jeho cieľom je zdôrazniť prvky rámcov inkluzívnej politiky, ktoré môžu pomôcť pri predchádzaní školského zlyhávania a zlepšiť schopnosť vzdelávacích systémov z hľadiska napĺňania rôznych potrieb žiakov.

Aktivity projektu prebiehali v období rokov 2018 až 2019. V rámci nich sa skúmalo, či politiky v oblasti inkluzívneho vzdelávania majú potenciál predchádzať školskému zlyhávaniu – jednak vo vzťahu k jednotlivcom, ako aj k celému systému. Aktivity projektu vychádzali z týchto kľúčových otázok:

1. Aký je podľa odbornej literatúry vzťah medzi predchádzaním školského zlyhávania a inkluzívnymi vzdelávacími systémami?
2. Ako členské štáty agentúry pristupujú vo svojich politikách inkluzívneho vzdelávania k problematike predchádzania školského zlyhávania vo vzťahu k celému systému a jednotlivým žiakom?
3. Ktoré prvky a rámce inkluzívnej politiky sa javia ako potrebné z hľadiska predchádzania školského zlyhávania?

Projektový tím vykonal sekundárny výskum v dvoch paralelných líniách aktivít s cieľom nájsť odpovede na uvedené otázky. Prvá línia pozostávala z preskúmania a analýzy európskej a medzinárodnej odbornej literatúry v súvislosti s predchádzaním školského zlyhávania vo vzťahu k inkluzívnemu vzdelávaniu. Druhá línia sa zamerala na analýzu európskej a medzinárodnej literatúry o politikách. V rámci nej sa analyzovali aj súčasné opatrenia vnútroštátnych politík v oblasti predchádzania školského zlyhávania. Táto činnosť spočívala v získavaní informácií od členských štátov agentúry prostredníctvom prieskumu v jednotlivých krajinách v rámci projektu s cieľom zistiť, ako vo svojich politikách pristupujú k problematike školského zlyhávania. Na účely analýzy poskytlo správy štrnásť štátov: Česká republika, Estónsko, Fínsko, Grécko, Island, Írsko, Lotyšsko, Malta, Nemecko, Slovensko, Spojené kráľovstvo (Severné Írsko), Spojené kráľovstvo (Škótsko), Srbsko a Švédsko.

Projekt sa zamerá na všetky stupne od základného vzdelávania až po najvyšší stupeň vyššieho stredného vzdelávania, t. j. úrovne 1 až 3 **Medzinárodnej štandardnej klasifikácie vzdelávania**. Hlavnou cieľovou skupinou z pohľadu výstupov projektu sú tvorcovia politik v oblasti inkluzívneho vzdelávania na národnej, regionálnej a miestnej úrovni.

KONCEPČNÝ RÁMEC PROJEKTU

Vymedzenie pojmu školské zlyhanie

Vzhľadom na skutočnosť, že v prípade školského zlyhávania ide o komplexnú problematiku, je dôležité objasniť a definovať tento pojem v kontexte projektu.

Ako sa uvádza v **Prehľade literatúry k projektu PSF** (Európska agentúra, 2019a), výskum v oblasti školského zlyhávania sa zameriaval na dve hlavné hľadiská: z pohľadu jednotlivca (ako môže zlyhať jednotlivec v rámci školského systému) a z organizačného hľadiska (ako môže zlyhať školský systém vo vzťahu k jednotlivým žiakom).

V literatúre o politikách sa často uvádza dôležitosť organizačného hľadiska pri predchádzaní školského zlyhávania. Tento aspekt sa však spomína len okrajovo v medzinárodných a európskych politických dokumentoch, ktoré sa zaoberajú predčasným ukončením školskej dochádzky (pozri Európska agentúra, 2016; 2017a; Európska komisia, 2015) alebo efektívnosťou a zlepšovaním školstva (pozri Európska komisia, 2017).

Vzhľadom na uvedené sa v rámci projektu PSF pojem školské zlyhanie vymedzuje takto:

Školské zlyhanie nastáva, keď systém nie je schopný poskytovať služby spravodlivého a inkluzívneho vzdelávania, ktorými sa zabezpečí úspešnosť vo vzdelávaní, zapojenie, širšia participáciu v rámci komunity a prechod do stabilnej dospelosti (Európska agentúra, 2019b, s. 22).

Predchádzanie školského zlyhávania preto zahŕňa vytvorenie inkluzívneho systému, v ktorom sa všetkým žiakom – vrátane tých, ktorí sú najviac ohrození zlyhaním a sú náchylní na vylúčenie – poskytuje kvalitné vzdelávanie. To vedie k lepším výsledkom a úspešnému ukončeniu povinnej školskej dochádzky. Tento aspekt takisto prekračuje rámec organizácie škôl, pretože sa zameriava na riešenie nerovností s cieľom zabezpečiť širšiu participáciu v rámci komunity a prechod do stabilnej dospelosti (Európska agentúra, 2019b).

Systematický prístup k predchádzaniu školského zlyhávania

Koncepčný rámec projektu zdôrazňuje systematické hľadisko a podporuje **prístup založený na ľudských právach**. V tomto zmysle by vzdelávacie systémy mali pre školy vytvoriť také podmienky, aby mohli podporovať právo na kvalitné vzdelanie pre všetkých žiakov.

K tomu patrí:

... prechod z presadzovania individuálnej podpory a kompenzačných prístupov (t. j. na základe lekárskej diagnózy alebo nálepkovania) smerom k uplatňovaniu preventívnejších opatrení a proaktívnejších foriem výučby a vzdelávania (Európska agentúra, 2017b, s. 19).

Tento prístup sa snaží naplniť potreby všetkých žiakov. Zameriava sa na identifikáciu a odstránenie inštitucionálnych prekážok na všetkých úrovniach, ktoré by mohli spôsobovať školské zlyhanie, a zároveň presadzuje systém, ktorým sa zabezpečí jednak spravodlivosť, ako aj excelentnosť.

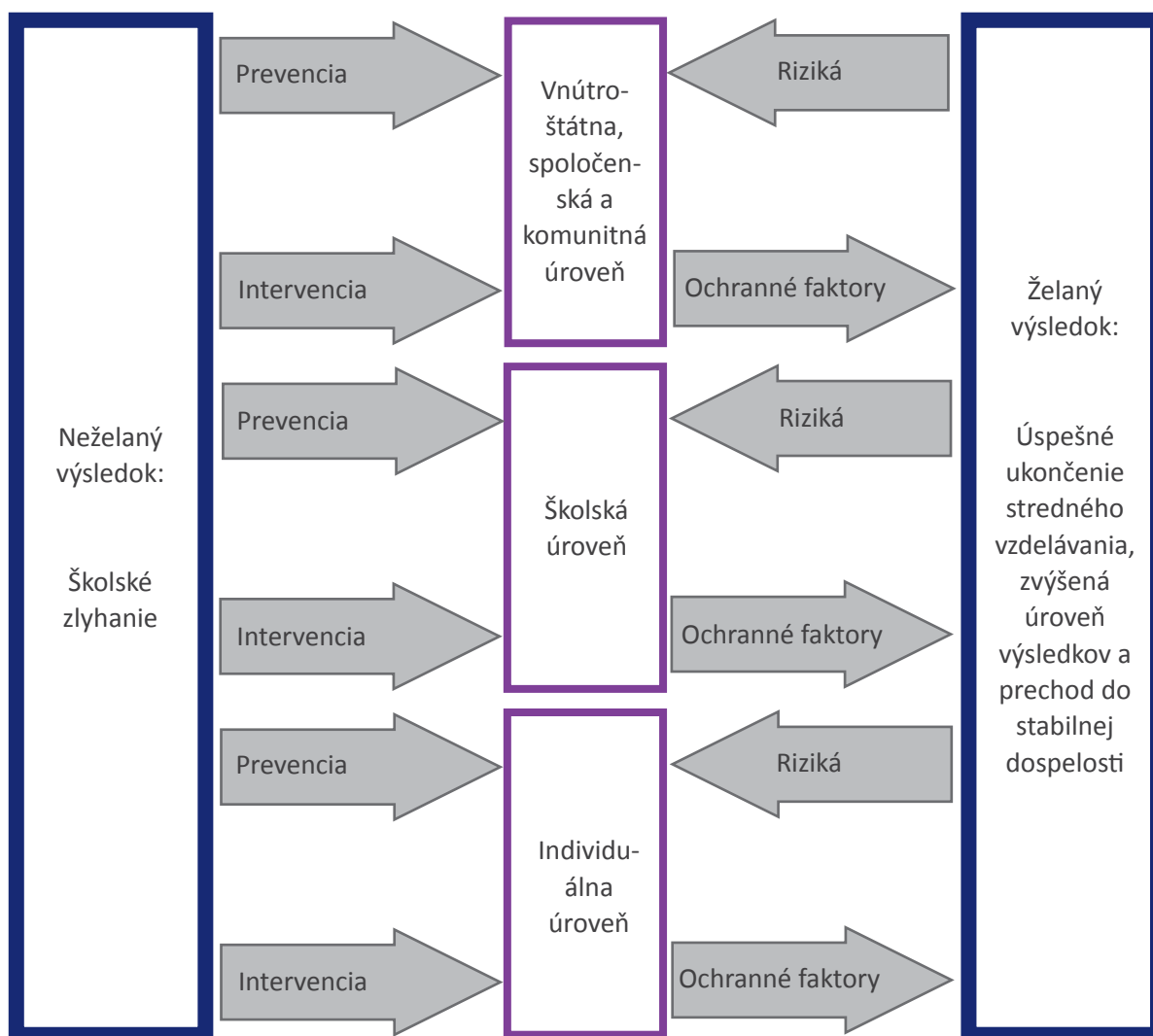
Inkluzívne vzdelávacie systémy možno najefektívnejšie podporiť politickými opatreniami, ktoré uprednostňujú prevenciu pred intervenciami a kompenzáciou. V rámci projektu PSF sa pripúšťa, že kompenzačné opatrenia môžu byť v prípade niektorých žiakov potrebné, a preto sa v jednotlivých krajinách bežne uplatňujú. Kompenzačné politické aktivity a opatrenia by sa však mali považovať za poslednú možnosť. Štáty by mali uprednostňovať preventívne prístupy.

Školskému zlyhávaniu možno predchádzať kombináciou vnútroštátnych/regionálnych a miestnych politík, organizáciou škôl a pochopením a riešením situácie jednotlivca. Prehľad literatúry k projektu PSF načrtáva koncepčný model pre predchádzanie školského zlyhávania, ktorý už tieto prvky obsahuje, pričom vychádza z predchádzajúcej práce agentúry v oblasti predčasného ukončenia školskej dochádzky (Európska agentúra, 2016; 2017a). Podľa tohto modelu pôsobí **na život žiaka viacero síl (riziká a ochranné faktory) vrátane vonkajších síl, na ktoré majú vplyv tvorcovia politík a rôzni pedagogickí pracovníci (preventívne stratégie a intervencie)**.

Model znázorňuje spôsob, akým rôzne sily posúvajú žiaka k želanému výsledku, ktorým je úspešné ukončenie stredného vzdelávania, zvýšená úroveň výsledkov a prechod do stabilnej dospelosti, alebo opačným smerom k neželanému výsledku, t. j. školskému zlyhaniu. Tieto sily pôsobia na úrovni komunity, školy a jednotlivca (Európska agentúra, 2019a). V rámci tohto modelu je dôležitý ekosystém, v ktorom tieto sily účinkujú (Bronfenbrenner, 2005).

Projekt PSF zdôrazňuje uvedené ekosystémové hľadisko v záujme hlbšieho skúmania prístupov k školskému zlyhávaniu, ktoré sa uplatňujú na systémovej úrovni. Zameriava sa na predchádzanie školského zlyhávania v kontexte **Modelu ekosystému inkluzívneho vzdelávania**. Projekt vychádza z najnovších prác agentúry, ako napr. **Inkluzívne vzdelávanie v ranom detstve**, **Zvyšovanie úrovne výsledkov všetkých žiakov v inkluzívnom vzdelávaní** a **Podpora inkluzívneho vedenia školy**. Rámec ekosystému pomáha predstaviteľom s rozhodovacou právomocou v oblasti vzdelávania identifikovať kľúčové oblasti preskúmania na miestnej, regionálnej resp. vnútroštátnej úrovni.

Obrázok 1. Kombinovaný model ekosystému a silového poľa pre faktory, ktoré majú vplyv na školské zlyhávanie (prevzaté od Európskej agentúry, 2017a)

Model ekosystému pozostáva z týchto vzájomne súvisiacich systémov:

- **Mikrosystém** obsahuje procesy v rámci školy a interakciu žiaka s rovesníkmi a dospelými. V kontexte tohto projektu mikrosystém zohľadňuje celoškolské prístupy a postupy zamerané na žiaka, ktoré zvyšujú školskú dochádzku a zapojenie.
- **Mezosystém** odzrkadľuje prepojenia v rámci mikrosystému, ktoré ovplyvňujú školské štruktúry a systémy. Na účely tohto projektu mezosystém zahŕňa interakcie na úrovni školy, ktoré môžu pomôcť pri riešení školského zlyhávania.
- **Exosystém** zahŕňa komunitný kontext, ktorý môže mať vplyv na ďalšie úrovne. V tomto projekte sa exosystém zameriava na opatrenia v rámci miestnej komunity, ktoré môžu prispieť k predchádzaniu školského zlyhávania.
- **Makrosystém** tvorí širší sociálny, kultúrny a legislatívny kontext, ktorý zahŕňa všetky ostatné systémy. V kontexte tohto projektu patria pod makrosystém vnútroštátne resp. regionálne opatrenia zamerané na predchádzanie školského zlyhávania a podporu inkluzívnosti.

Rôzne súčasti systému a vzťahy medzi nimi majú vplyv na schopnosť škôl prijímať a začleňovať všetkých žiakov. V prípade, ak školský systém nie je schopný zabezpečiť spravodlivé príležitosti tak, aby každý žiak mal možnosť úspešne dokončiť školu a pripraviť sa na život v dospelosti, takýto systém „zlyháva“.

Model ekosystému kladie dôraz na vzájomné vzťahy a závislosti medzi úrovňami systému. Preto pri akejkoľvek snahe zmeniť jeden prvok systému je potrebné vziať do úvahy vplyv na ostatné prvky (Európska agentúra, 2019a).

Model identifikuje vnútorné a vonkajšie faktory z pohľadu jednotlivca. Preto sa odkláňa od dichotomickej otázky, či výsledky dosiahnuté v oblasti vzdelávania a inkluzívnosti závisia od jednotlivca alebo kontextu. Každý faktor je vždy umiestnený tak, aby odzrkadľoval vzťah k vzdelávaciemu ekosystému žiaka. Pri umiestnení žiaka do stredu bude model ekosystému podporovať prístup založený na ľudských právach (tamtiež).

ZISTENIA Z ODBORNEJ LITERATÚRY

Prvá línia projektových aktivít pozostávala z preskúmania a analýzy európskej a medzinárodnej odbornej literatúry o predchádzaní školského zlyhávania vo vzťahu k inkluzívnemu vzdelávaniu. V **Prehľade literatúry k projektu PSF** je prezentovaný výskum, v ktorom sa uplatňuje viacero metodík zameraných na pochopenie a identifikovanie riešení školského zlyhávania. V literatúre sa pojem školské zlyhanie definuje s dôrazom na žiaka ako jednotlivca, a nie na zlepšenie školy. Tieto definície spadajú do troch hlavných tém:

- predčasné ukončenie školskej dochádzky
- slabé študijné výsledky
- neschopnosť plne sa zapojiť do spoločnosti alebo slabá kvalita života v dospelosti (Európska agentúra, 2019a).

V literatúre je znázornená komplexnosť faktorov, ktoré môžu viesť k školskému zlyhaniu. Načrtáva aj kroky, ktoré možno vykonať v záujme predchádzania školského zlyhávania na každej úrovni ekosystému. Každú tému charakterizuje súbor rizík, ochranných faktorov, preventívnych stratégií a intervencií. Tieto sily posúvajú žiaka na osi medzi úspechom a zlyhaním v škole.

Sily spojené so školským zlyhaním a úspechom pôsobia na spoločenskej úrovni prostredníctvom vnútroštátnych politík a miestneho kontextu. Na úrovni školy ich účinok zabezpečuje organizácia škôl a flexibilita v reagovaní na potreby jednotlivých žiakov. Takisto pôsobia na úrovni rodiny a jednotlivca a zahŕňajú jednak vnútorné faktory

(napr. motivačné, fyzické, zmyslové, genetické, kognitívne a jazykové) a medziľudské faktory (napr. potreby rodiny, dostupná podpora, sociálne zručnosti a príležitosti).

Na účely zníženia rizika a predchádzania vzniku problémov, ako aj eliminácie alebo zníženia pravdepodobnosti školského zlyhania možno uplatniť viacero postupov. V literatúre sa navrhujú na každej úrovni systému tieto oblasti, v ktorých je potrebné konať:

Na vnútroštátnej, spoločenskej a komunitnej úrovni (makrosystém a exosystém) je potrebné:

- odstraňovať sociálne nerovnosti,
- presadzovať spravodlivosť,
- riešiť problém chudoby,
- zlepšiť prístup k službám v oblasti duševného zdravia a k terapeutickým intervenciám pre žiakov a učiteľov,
- zvýšiť dostupnosť podporných komunitných služieb,
- vypracovať intervenčné programy v oblasti boja proti drogám a alkoholu, ktoré pomôžu aj rodinám.

Pre túto diskusiu sú preto relevantné všetky vnútroštátne, regionálne a globálne politiky, ktoré majú vplyv na zdravotnú starostlivosť, zamestnanosť, bývanie a sociálne zabezpečenie.

Na školskej úrovni (mezosystém a mikrosystém) sa môžu vyskytnúť značné prekážky v učení a participácii. Školy by mali vytvárať prostredie, v ktorom sa žiaci budú cítiť ocenení a v bezpečí a do ktorého budú zapájaní aj rodičia. Štúdie vo všeobecnosti naznačujú, že vplyv rodičov a rodiny musí presahovať rámec spoločných činností. Školy by mali zvážiť spôsoby, ktorými môžu zapájať rodičov do vzdelávania svojho dieťaťa, vytvárať služby zamerané na zlepšovanie rodičovských zručností, riešiť generačné zmeny v populáciách imigrantov, ktoré by mohli mať vplyv na motiváciu a zapojenie, ako aj pomáhať marginalizovaným rodinám.

Školy a učitelia môžu takisto prijímať opatrenia zamerané na podporu žiakov, ktorí prišli o blízkych príbuzných, ukázať žiakom širokú škálu kariérnych možností s cieľom podporiť ich ambície, a udržiavať školské budovy v dobrom stave. V literatúre sa zdôrazňuje dôležitosť vzťahov medzi učiteľom a žiakom, pozitívne vnímanie žiakov zo strany učiteľov bez toho, aby využívali pocit hanby ako stratégiu výučby, a uplatňovanie spravodlivých disciplinárnych postupov. V odbornej literatúre sa takisto odporúčajú stratégie zamerané na monitorovanie pokroku žiakov. Pokiaľ ide o motivovanie žiakov, je dôležité, aby učitelia podporovali u žiakov vývoj myslenia a chápali, že konkrétne situácie jednotlivcov môžu vyžadovať dodatočnú podporu.

Na individuálnej úrovni (mikrosystém) existujú viaceré nuansy, ktoré treba zohľadniť. Žiaci môžu mať špeciálne vzdelávacie potreby, zdravotné postihnutie, znížený záujem o zapájanie sa do školského života, nízke očakávania a oslabenú dôveru vo vlastné schopnosti. Školu môžu vnímať ako nepodstatnú pre svoj život. Medzi špecifické problémy jednotlivcov môže patriť aj úmrtie rodiča, rizikové správanie (ako napr. užívanie drog alebo alkoholu), anamnéza pestúnskej alebo náhradnej starostlivosti, resp. tehotenstvo mladistvých.

Školy a komunity môžu pomôcť pri zmierňovaní ťažkostí:

- podporovaním spolupráce medzi externými agentúrami a školami a rozvíjaním služieb, ako sú napr. zariadenia poskytujúce starostlivosť o deti v školách, logopedická starostlivosť, poradenstvo a starostlivosť o duševné zdravie,
- zameraním sa na priebežné hodnotenie vzdelávania na základe spôsobilostí,
- vypracovaním relevantných osnov z hľadiska záujmov žiakov, ich ambícií a potrieb s dôrazom na študijné zručnosti a samostatné štúdium,
- podporovaním motivácie žiakov prostredníctvom zapájania miestnej komunity a rozvíjania ich schopnosti zvládať záťažové situácie (reziliencia),
- posilňovaním individualizovaných prístupov najmä v prípade žiakov so špeciálnymi vzdelávacími potrebami,
- včasným riešením nedostatočného pokroku v štúdiu a poskytovaním podpory, ak je potrebná,
- predchádzaním opakovaniu ročníka (tzv. retencii).

A napokon, treba pravidelne preskúmavať efektívnosť stratégií zameraných na znižovanie školského zlyhávania. Prevencia by mala eliminovať potrebu kompenzačných opatrení. Dodatočnými intervenciami však možno riešiť akékoľvek neočakávané problémy, ktoré môžu vzniknúť.

Z odbornej literatúry celkovo vyplýva, že organizácia vzdelávacích systémov môže byť zabezpečená tak, aby efektívne napĺňali rôznorodé potreby žiakov a predchádzali školskému zlyhávaniu. Prehľad literatúry k projektu PSF poukazuje na **univerzálny dizajn**, ktorý prispeje k zvyšovaniu inkluzívnosti a podporí úspešnosť všetkých žiakov (Európska agentúra, 2019a).

ZISTENIA Z LITERATÚRY O POLITIKÁCH

V rámci **druhej línie** projektových aktivít sa analyzovali súčasné opatrenia vnútroštátnych politík zamerané na predchádzanie školského zlyhávania. Z prehľadu politík je zrejmé, že európske krajiny sa čoraz viac usilujú o vývoj spravodlivejších a inkluzívnejších systémov vzdelávania. **Z medzinárodného hľadiska** však panujú **značné obavy, pokiaľ ide o nízku úroveň študijných výsledkov v rámci konkrétnych skupín žiakov**. Okrem toho existujú aj obavy, že zo systémového hľadiska môže byť problém školského zlyhávania širší.

V systémoch vzdelávania sa prostredníctvom politík uplatňujú rôzne opatrenia zamerané na riešenie rôznych potrieb žiakov, zlepšenie ich výsledkov a predchádzanie školskému zlyhávaniu. Syntetická správa z projektu PSF obsahuje analýzu relevantných politík a opatrení vo vzdelávacích systémoch 14 krajín, ktoré sa zúčastnili prieskumu v rámci projektu PSF (Európska agentúra, 2019b).

Z analýzy vyplýva, že vo vnútroštátnych politikách sa pojem školské zlyhávanie priamo nepoužíva a jeho význam je implicitný. Niektoré štáty nespájajú školské zlyhávanie s jednotlivcami, ale namiesto toho prinášajú svoje poznatky o tom, ako **možno pokrok smerom k predchádzaniu školského zlyhávania vnímať z pozitívneho systémového hľadiska, a to podporovaním úspechu v škole.**

Analýza takisto ukázala, že v takmer všetkých krajinách boli vypracované príslušné politické rámce. Ciele politik sa však do značnej miery líšia. V niektorých krajinách sa kladie dôraz na cielené opatrenia, ktoré sa zameriavajú na jednotlivca. Iné krajiny uvádzajú komplexné opatrenia, ktoré by sa mali uplatňovať v rámci celej školy alebo v celom systéme vzdelávania.

Napriek rozdielnym definíciám a odlišným prístupom k problematike školského zlyhávania možno medzi politikami jednotlivých krajín nájsť aj niektoré spoločné znaky:

- zvyšovanie zapojenia a znižovanie predčasného ukončovania školskej dochádzky,
- riešenie nízkej úrovne študijných výsledkov,
- presadzovanie celoškolského rozvojového prístupu k výučbe a vzdelávaniu.

Medzi hlavné priority politik, ktoré uvádzajú jednotlivé krajiny, patrí identifikovanie a podpora „rizikových“ žiakov, zlepšovanie výsledkov v konkrétnych oblastiach, znižovanie rozdielov v dosiahnutých výsledkoch a vývoj učebných osnov, hodnotení a pedagogiky.

Údaje z prieskumov v jednotlivých krajinách v rámci projektu takisto umožnili pochopiť hlavné výzvy, ktorým krajiny musia čeliť pri predchádzaní školského zlyhávania. Medzi tieto výzvy patrí:

- efektívne vykonávanie politiky inkluzívneho vzdelávania,
- rozvíjanie schopností učiteľov,
- zvyšovanie kvality podpory,
- vývoj účinnejších mechanizmov správy, financovania a monitorovania.

Prehľad politik celkovo naznačuje potrebu zahrnutia viacerých dimenzií a uplatňovania vyváženého prístupu k riešeniu školského zlyhávania. Prístup jednotlivých krajín potvrdzujú aj zistenia projektu, podľa ktorých by sa namiesto kompenzovania nedostatočných študijných výsledkov malo prostredníctvom inkluzívneho systému zabezpečiť budovanie školských kapacít a zvyšovanie úrovne výsledkov vzdelávania všetkých žiakov. **V záujme dosiahnutia tohto cieľa je potrebné, aby sa vo vnútroštátnych politikách, opatreniach a stratégiách uplatňoval systematický celoškolský prístup. Zároveň musia byť orientované na žiakov a zameriavať sa na rizikových jednotlivcov.**

HLAVNÉ OPATRENIA POLITÍK NA PREDCHÁDZANIE ŠKOLSKÉHO ZLYHÁVANIA

Na základe skombinovania zistení z prehľadu výskumu a politik sa prostredníctvom projektu PSF identifikovali tie prvky inkluzívnej politiky, ktorými sa zabezpečí spravodlivejšie školstvo. V projekte sa využíva model ekosystému s cieľom navrhnuť komplexný rámec politik na predchádzanie školského zlyhávania. Obsahuje niekoľko aktivít inkluzívnej politiky, ktoré môžu krajinám pomôcť v dosahovaní pokroku pri predchádzaní školského zlyhávania.

Hlavné politické aktivity sú usporiadané do štyroch úrovní ekosystému: vnútroštátna/regionálna, komunitná, školská a individuálna.

Medzi politické aktivity na vnútroštátnej/regionálnej úrovni (makrosystém) patrí:

- znižovanie sociálnych nerovností, podpora rovnosti a riešenie problému chudoby,
- podpora medzirezortnej spolupráce medzi ministerstvami školstva, zdravotníctva, sociálnej starostlivosti, bývania a práce,
- lepšia prístupnosť škôl a dochádzka.

Medzi politické aktivity na komunitnej úrovni (mezosystém) patrí:

- zlepšovanie prístupu k podporným komunitným službám a ich dostupnosti,
- podporovanie spolupráce medzi externými agentúrami/službami a školami,
- zmysluplné zapájanie rodín.

Medzi politické aktivity na školskej úrovni (mezosystém a mikrosystém) patrí:

- rozvoj inkluzívneho vedenia škôl,
- rozširovanie učebných osnov, hodnotení a pedagogiky,
- poskytovanie kariérnej podpory a flexibilných kariérnych možností,
- podporovanie zdravia a pohody žiakov.

Medzi politické aktivity na individuálnej úrovni (mikrosystém) patrí:

- posilnenie individualizovaných prístupov,
- čo najvčasnejšie riešenie nízkej úrovne študijných výsledkov,
- znižovanie počtu prípadov opakovania ročníka.

Tento rámec na predchádzanie školského zlyhávania obsahuje a dopĺňa rámec Európskej únie a medzinárodné rámce v oblasti zlepšovania kvality vzdelávania pre všetkých žiakov. Môže slúžiť ako východiskový bod pre diskusie na vnútroštátnej/regionálnej a miestnej úrovni o tom, ako môže vzdelávacia politika prispieť k predchádzaniu školského zlyhávania. Každú oblasť politiky možno považovať za **potenciálny vnútroštátny cieľ opatrenia**. Rámec preto môže tvoriť základ pre konverziu oblastí politiky na ukazovatele resp. pre ich začlenenie do vnútroštátnych štandardov na účely predchádzania školského zlyhávania.

A napokon, krajiny môžu z tohto rámca vychádzať **pri monitorovaní pokroku v oblasti predchádzania školského zlyhávania**. Môže uľahčovať partnerské učenie a výmenu poznatkov o možnostiach kontextualizácie týchto oblastí politiky, presmerovania resp. pridelovania finančných zdrojov a vytvárania synergií medzi zainteresovanými stranami na miestnej a systémovej úrovni.

Z celkového hľadiska projekt PSF prináša poznatky, podľa ktorých môže byť organizácia systémov kvalitného inkluzívneho vzdelávania zabezpečená tak, aby efektívne napĺňali rôznorodé potreby žiakov a predchádzali školskému zlyhávaniu. Komplexné politiky

zamerané na spravodlivosť a inklúziu môžu zlepšiť celkovú účinnosť vzdelávacích systémov a výsledky jednotlivých žiakov. Zjednodušene povedané, väčšia inkluzívnosť vzdelávacieho systému môže viesť k úspešnosti všetkých žiakov.

VÝSTUPNÉ ÚDAJE PROJEKTU

Výsledkom uvedených dvoch línií projektových aktivít sú štyri navzájom previazané výstupy projektu.

Prehľad literatúry k projektu PSF (Európska agentúra, 2019a) je výsledkom prvej línie projektových aktivít. Prináša prehľad európskeho a medzinárodného výskumu v oblasti predchádzania školského zlyhávania vo vzťahu k inkluzívnemu vzdelávaniu. Prehľad takisto identifikuje hlavné koncepcie a témy, ktoré tvoria základ politik a praxe v oblasti predchádzania školského zlyhávania. Zistenia z prieskumu slúžili ako podklad pre druhú líniu aktivít v rámci projektu a vypracovanie syntetickej správy z projektu.

Tematická analýza údajov z jednotlivých krajín je zhrnutím informácií o politikách, ktoré poskytlo 14 krajín v rámci účasti na prieskume k projektu. Analýza je prezentovaná formou tabuliek k jednotlivým témam, ktoré takisto slúžili ako podklad pre syntetickú správu z projektu. Tento výstup dopĺňa ďalšie zdroje informácií, ktoré opisujú vnútroštátne systémy vzdelávania a odbornej prípravy, ako napr. práca agentúry na **Zhodnotení a analýze politiky krajiny** a audity agentúry na **Malte a Islande**.

Syntetická správa z projektu PSF (Európska agentúra, 2019b) spája informácie z oboch línií projektových aktivít a prezentuje celkové zistenia z projektu. Obsahuje informácie o kontexte medzinárodných a európskych politik, zistenia z prehľadu literatúry a výsledky analýzy informácií z jednotlivých krajín. Správa prináša prehľad o problematike školského zlyhávania na základe analýzy kľúčových politik a opatrení, ktoré presadzujú vnútroštátne školské úrady. V závere zdôrazňuje tie znaky rámcov inkluzívnej politiky, ktoré umožňujú pokrok smerom k predchádzaniu školského zlyhávania.

V tejto **záverečnej súhrnnej správe o projekte PSF** sú zhrnuté hlavné závery z projektu.

Výstupy sú k dispozícii na **webovej stránke projektu PSF** (www.european-agency.org/projects/PSF).

ODKAZY

Bronfenbrenner, U., 2005. 'The Bioecological Theory of Human Development' [Bioekologická teória ľudského rozvoja], v U. Bronfenbrenner (red.), *Making Human Beings Human: Bioecological Perspectives on Human Development* [Poľudštenie ľudí: Bioekologické perspektívy ľudského rozvoja]. Thousand Oaks, CA: Sage

Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania, 2016. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: A Review of the Research Evidence Focusing on Europe* [Predčasné ukončenie školskej dochádzky a žiaci s postihnutím a/alebo so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami: Revízia výsledkov výskumu zameriavajúceho sa na Európu]. (A. Dyson a G. Squires, red.). Odense, Dánsko. www.european-agency.org/resources/publications/early-school-leaving-and-learners-disabilities-andor-special-educational-0 (posledný prístup: november 2019)

Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania, 2017a. *Early School Leaving and Learners with Disabilities and/or Special Educational Needs: To what extent is research reflected in European Union policies?* [Predčasné ukončenie školskej dochádzky a žiaci s postihnutím a/alebo so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami: Do akej miery sa výsledky výskumu uplatňujú v politikách Európskej únie?]. (G. Squires a A. Dyson, red.). Odense, Dánsko. www.european-agency.org/resources/publications/early-school-leaving-and-learners-disabilities-andor-special-educational (posledný prístup: november 2019)

Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania, 2017b. *Raising the Achievement of All Learners in Inclusive Education: Lessons from European Policy and Practice* [Zvyšovanie úrovne výsledkov všetkých žiakov v inkluzívnom vzdelávaní: Poznatzky z európskych politík a praxe]. (A. Kefallinou a V. J. Donnelly, red.). Odense, Dánsko. www.european-agency.org/resources/publications/raising-achievement-all-learners-project-overview (posledný prístup: november 2019)

Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania, 2019a. *Preventing School Failure: A Review of the Literature* [Predchádzanie školského zlyhávania: Prehľad literatúry]. (G. Squires a A. Kefallinou, red.). Odense, Dánsko. www.european-agency.org/resources/publications/preventing-school-failure-literature-review (posledný prístup: február 2020)

Európska agentúra pre rozvoj špeciálneho a inkluzívneho vzdelávania, 2019b. *Preventing School Failure: Examining the Potential of Inclusive Education Policies at System and Individual Levels* [Predchádzanie školského zlyhávania: Preskúmanie potenciálu inkluzívnych vzdelávacích politík vo vzťahu k systému a jednotlivcom]. (A. Kefallinou, red.). Odense, Dánsko. www.european-agency.org/resources/publications/preventing-school-failure-synthesis-report (posledný prístup: február 2020)

Európska komisia, 2015. *Vzdelávanie a odborná príprava 2020. Školská politika: Celoškolský prístup k riešeniu predčasného ukončovania školskej dochádzky.* ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/policy_rec_slovak_final.pdf (posledný prístup: október 2019)

Európska komisia, 2017. *Rozvoj škôl a excelentná výučba: kľúč pre výborný štart do života.* Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov. COM/2017/0248 final. eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?qid=1496304694958&uri=COM:2017:248:FIN (posledný prístup: apríl 2019)

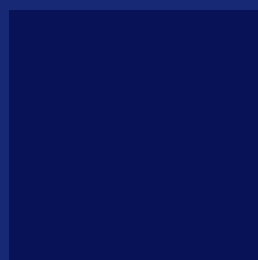

Sekretariát:

Østre Stationsvej 33
DK-5000
Odense C
Denmark
Tel: +45 64 41 00 20
secretariat@european-agency.org

Kancelária v Bruseli:

Rue Montoyer 21
BE-1000
Brussels
Belgium
Tel: +32 2 213 62 80
brussels.office@european-agency.org

www.european-agency.org